

korištena literatura je obimna i naslućuje izvanredno bogatstvo autorova praktičnog i teorijskoga poznavanja cjelovite teme i pojedinih pitanja — citati su međutim uporabljeni s mjerom, ne zagušuju autorove misli. Očita je težnja da se pojmovi obrade definicijski, da se što manje mjesta ostavi dvojbama i nejasnoćama. Gdje problemi i pitanja zahtijevaju dalja istraživanja, to je jasno iskazano. Može se reći da ništa započeto nije ostalo nedorečeno. Samo gdje gdje se naslućuje stanovita užurbanost misli. To je razumljivo s obzirom na to da je trebalo relativno brzo selekcionirati, analizirati i sažeti gomilu građe. Oblikoslovno isticanje citata i važnih pojmova — posebice pregledno i potanko popisanih u »Kazalu pojmova« — uvelike olakšava praćenje i razumijevanje knjige. Tomu je pridonio i izdavač kvalitetnim papirom i krupnijim slogom, pa je i bilješke lako pratiti. Primjeri su slikoviti i s mjerom navedeni; ekskursi poticajni, izvrsno uporabljeni u službi dinamizacije štiva. To je ujedno posebna vrlina knjige. Premda njezino čitanje traži studioznost, a temom je i stilom daleko od ikakve senzacijske nakane, ona ima dramatsku napetost štiva što se teško ispušta iz ruku. Tomu pridonosi i sretno provedena zamisao da se, kao i u prvoj knjizi, u drugom dijelu »Sprovesti« izborom od dvadesetak »pitanja i odgovora iz životne prakse« upotpune prethodna poglavlja, kako bi se čitatelju dao životan, konkretan katolički moralno-duhovni smjerek u njegovu traženju odgovora na vjerskoživotne dvojbe, teškoće, traženja i upitanosti.

Ova je dakle knjiga, kao i prethodna, u prvome redu pouzdan vodič svakome koji traži katolički odgovor na bitna i važna moralno-duhovna pitanja. A njima se svi, pa i katolici, premalo bave. »*Žalostno je što tako puno svijeta imade uvjerenja i emocije za vremenito kao za vječno*«, govorio je svojedobno naš istaknuti katolički laik dr. Ljubomir Maraković. Ako znamo da je grijeh prevelike brige za

vremenito, a premale za vječno konstanta ljudskoga roda, onda je više nego dobrodošla želja o. Fućeka da svojim knjigama pobudi mnoge pozaspale (hrvatske katoličke) savjesti, da nas senzibilizira za vječno, koje se tu i sada, u zemaljskom životu oblikuje i određuje.

Na jednomu mjestu autor je zapisao da je u ovom nizu, pa tako i u ovoj knjizi, riječ o stvarima koje nas »strahovito tuku«. Vrijeme u kojemu živimo sve više naginje svetopisamskim opisima nepodnošljive duhovne napetosti krajnje povijesne točke. Utoliko, potrebno je na kraju reći, nikoga ne treba da začude, još manje komu zasmetaju stanovit apolgetski naboj, proročka istkanost i eshatonska intonacija ove knjige. Držim to, zaključno, vrlinom svake knjige koja, poput ove, daje provjerene i obrazložene katoličke odgovore na vječna i aktualna čovjekova pitanja o njegovim prvim i posljednjim stvarima. Zato s radošću i zanimanjem smijemo očekivati nove knjige iz ovoga niza.

Vladimir LONČAREVIĆ

Željka ZNIDARČIĆ (uredila), *Medicinska etika 1*, Centar za bioetiku Filozofsko-teološkog instituta Družbe Isusove, Biblioteka Donum vitae, Knjiga 3, Zagreb, 2004, 300 str.

Knjiga *Medicinska etika 1* je autorizirani zbornik radova s triju simpozija (tečajeva trajne edukacije) o medicinskoj etici. Sljedeća knjiga sadržavat će radove s četvrtog skupa o etici. Ti su tematski skupovi, u organizaciji Hrvatskog katoličkog liječničkog društva (HKLD), održani u Zagrebu 2000., 2001. i 2003. godine. Knjigu je uredila organizatorica i voditeljica tih triju skupova doc. dr. sc. Željka Znidarčić. Izdavač je knjige Centar za bioetiku Filozofsko-teološkog instituta Družbe Isusove u Zagrebu, a to je treća knjiga »Biblioteke Donum vitae« čiji je glavni urednik prof. dr. sc. Valentin Pozaić, SJ.

Skupina katoličkih liječnika, kasnije osnivača HKLD-a, bila je još iz vremena prije stjecanja neovisnosti Hrvatske privržena pridržavanju i promicanju katoličkih moralnih načela u medicinskom radu. Primarijus dr. Margarita Peraica, i tada je, kao i sada, u čitavom svojem djelovanju s puno entuzijazma i stručnog znanja primjenjivala etičke principe i nastojala ih prenijeti i drugim liječnicima. Kao prva predsjednica HKLD-a osnovanog 1991. organizirala je i realizirala rad tog društva upravo na takav način da se pomogne liječnicima u rješavanju brojnih etičkih dilema u svakidašnjoj praksi. Zato je ova knjiga posvećena njoj. Njene ideje i napore nastavlja urednica ove knjige tematskim stručnim skupovima HKLD-a o etici. Skupovi služe podizanju razine liječničkog znanja i humanosti, koji su temelj medicinske etike. Drugi predsjednik HKLD-a, pokojni akademik Anton Švajger, uredio je pak za studente udžbenik iz medicinske etike. Skupovi, udžbenik i ova knjiga jednako su namijenjeni i liječnicima-katolicima kao i svim drugim liječnicima, jer je etička odgovornost svih njih prema bolesnicima jednaka. A glas Crkve se pozornost sluša.

Zašto HKLD toliko o medicinskoj etici? Urednica ove knjige odgovara na to u svojim uvodnim člancima: »Liječnik ne može obavljati svoju zadaću isključivo znanjem i vještinama, bez emocija, bez pozitivnog odnosa prema bolesniku u cjelini kao ljudskom biću kojemu su ugroženi zdravlje i život. Liječnikova moralna izgrađenost bitno utječe na kvalitetu njegova svakodnevnog rada... Liječnici su se oduvijek susretali s etičkim problemima, ali je nagli razvoj znanosti u posljednje vrijeme izazvao porast etičkih dvojbi u medicini... Liječnik-katolik mora biti još osjetljiviji na etičkom području od drugih liječnika i zadaća je, među ostalima i našega društva HKLD-a, posebno zalaganje u pitanjima koja se tiču medicinske etike. Katolički se moral ni u čemu ne sukobljuje s medicinskom

etikom, on je samo produbljuje i naglašava. Hipokrat nije bio katolik a svaki se katolik može potpuno složiti sa svim postavkama u njegovoj prisezi... Nadamo se da će ovaj seminar pridonijeti sigurnosti naših slušača u rješavanju vlastitih medicinskoetičkih dvojbi... U liječničkom su zvanju jednako važne dvije komponente: medicinska znanost i humanost. Humanost pri tome možemo definirati kao ljubav prema čovjeku-bolesniku i osjećaj odgovornosti. Tek prisutnost obiju ovih komponenata — znanja i humanosti — daje dostojanstvo liječničkoj profesiji.« Postoje prisege, zakoni i propisi, no kakva je dosljednost u njihovom provođenju? Postoji bezbroj sastanaka i radova o liječničkoj dužnosti, savjesti i odgovornosti, no oni su unatoč tome u velikoj napasti. Poljuljana je razina i humanosti i znanja i ispravnog ponašanja. Zato buđenje etičke savjesti mora vratiti povjerenje u liječnika.

Knjiga *Medicinska etika 1* sastoji se od 28 naslova. Autori su istaknuti stručnjaci iz Hrvatske, liječnici i teolozi. Radovi su temeljeni na konkretnim iskustvima iz rada s bolesnikom. Autori traže istinu i trude se oko rješavanja hitnih moralnih dilema. Knjiga je podijeljena na tri dijela: u prvom su dijelu obrađeni etički problemi iz svakidašnje liječničke prakse, u drugom dijelu problemi odgovornosti liječnika, a u trećem realna situacija s terapijskim kloniranjem i s transplantacijom organa. U uvodu svakog od ta tri dijela urednica je sažeto razložila poruku pojedinog dijela, a teolozi (Valentin Pozaić, Tonči Matulić) su se u epilogu svakog dijela osvrnuli na pripadajuću tematiku s teološkog vidika. Knjiga je pouzdan vodič za liječnike, teologe, bioetičare, etičare, kao i za filozofe, psihologe, sociologe. Kao približan prototip metodičke obrade radova u knjizi izabrao sam citat iz priloga »Odgovornost u temeljnim (bazičnim) istraživanjima«, što ga je napisao pokojni predsjednik HKLD-a akademik Anton Švajger (podnaslovi rada: Naliče pro-

speriteta temeljnog znanstvenog istraživanja; Komercijalizacija i politizacija temeljnih istraživanja; Zloupotreba ljudskih embrija i fetusa). »Iz ovog prikaza nimalo sjajne druge strane medalje današnjeg velikog napretka u temeljnim biomedicinskim istraživanjima vidi se da glavna opasnost prijeti od žrtvovanja tradicionalnih životnih i akademskih etičkih načela u korist osobnog probitka.« Poruka za sve znanstvenike, ne samo za medicinske... Trećina radova iz knjige sadrži velike etičke dileme postmodernog doba o zaštiti nerođenog ploda i o brizi za dostojanstveno i prirodno umiranje, dileme zbog suprotstavljenih stavova teološko-humanih i ekstremno individualističko-liberalnih pogleda.

Ivica RUŽIČKA

Ivan ANTUNOVIĆ (ur.), *Religijske teme u likovnim umjetnostima*. Zbornik radova međunarodnog simpozija održanog u Zagrebu 13. prosinca 2003. godine, FTI, Religijski niz 6, Zagreb, 2004., 235 str.

Pri činu umjetničkog stvaranja likovnih djela imaginacija stvaraoaca često je podložna izvanjskim utjecajima koji ga navode da tijekom stvaralačkog procesa nastajanja dotičnog djela u nj unosi i određenu strukturu i oblik. Religija kao takva jedan je od činjeničnih i nezaobilaznih faktora koji su pridonosili razvoju i stvaranju sveukupnosti koncepcije umjetničkog sižea kroz stoljeća. Kršćanska religija kao posredno sredstvo u stvaralačkom činu osmišljavanja likovnog djela javlja se već na samom početku svoje pojavnosti. Taj religijsko-filozofski pristup koji se temelji na impresivnim zasadama kršćanske povijesti dao je snažan doprinos u likovnim umjetnostima. U želji da se kršćanska filozofska ideja vizualizira u obliku konkretnog programa — poticano je likovno stvaralaštvo. Sinteza tih dviju komponenti, religije i likovnih umjetnosti, rezultirala je određeno-

nom razvojnom niti u umjetnosti (bilo usponom pojedinih stilova, bilo njihovom stagnacijom), koja se očituje kroz likovna ostvarenja određenih razdoblja. Nevidljivi vjerski aspekt života predstavljen je kroz medij vidljivog svijeta, oformivši time specifičan leksik i sintaksu religijske morfologije koja se iskazuje čovjeku kroz likovne umjetnosti. Važnost postavljenih teza vezanih uz kršćansku doktrinu naglašena je kroz vizualne interpretacije Biblije, a pritom je između tekstualne odrednice i stvaralačke spoznaje prijedan golem put.

Religijske teme u likovnim umjetnostima bile su predmet međunarodnog simpozija koji je organizirao prof. dr. sc. Vladimir Horvat u Zagrebu, 13. prosinca 2003. godine na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove (FFDI), u suradnji s Odsjekom za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Odjelom za dijalog sa suvremenim svijetom i kulturom Instituta za ekumensku teologiju i dijalog »Juraj Križanić« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu.

Na simpoziju su sudjelovali predavači s područja likovnih umjetnosti iz Hrvatske i inozemstva. Radovi toga međunarodnog simpozija izdani su u zborniku pod naslovom »Religijske teme u likovnim umjetnostima«, a uredio ga je dr. sc. Ivan Antunović.

(U zborniku su izdani radovi sljedećih sudionika simpozija: dr. sc. Ane Adamec, prof. dr. sc. Marcela Bačića, mr. sc. Joška Belamarića, akad. slikara Josipa Dinia Botterija, dr. sc. Sanje Cvetnić, prof. dr. sc. Igora Fiskovića, prof. dr. sc. Vladimira Horvata, dr. sc. Vjekoslava Huzjaka, akad. kipara Kuzme Kovačića, prof. Vesne Kusin, prof. Marte Lončarević, dr. sc. Predraga Markovića, akad. slikara Mladena Pejakovića, dr. sc. Milana Pelca, prof. dr. sc. Heinricha Pfeifferra, prof. dr. sc. Tomislava Premrla, prof. Joje Ricova, dr. sc. Marka Ivana Rupnika i akad. kipara Zdenka Vidovića.)